

NOV PODATAK O BRANIVOJEVIĆIMA

Josip Lučić

Humska vlastela Branivojevići javljaju se u povijesnim dokumentima od g. 1318, a završavaju svoje djelovanje potpunim rasulom i fizičkim nestankom g. 1326. O njihovom usponu kroz tih osam godina opširno je pisao V. Trpković.¹ Autor je o toj vlasteli iznio i niz vlastitih, novih zaključaka i procjena.

Kako piše M. Orbin, živjela su četiri brata: Mihajlo, Dobrovaj, Branko (Branoje) i Brajko, sinovi siromašnog humskog vlastelina Branivoja. U prvo-razrednim izvorima jedino nije poznat Dobrovaj. Vladali su, kao svojom jez-grom, područjem od lijeve obale Neretve do Majkova poviše Slanog, u današnjem Dubrovačkom primorju, uključujući Ston i Pelješac. Čini se da su pro-lazno zaposjeli i širi prostor od Imotskog do Rudina. Kao samostalni feudalski napadaju potkraj 1321. ili početkom 1322. vlastelina Crepa — oko Rudina ne-daleko od Trebinja.

Ostala je sačuvana vijest mletačke vlade od 12. VI 1322, u kojoj piše da su sinovi nekog Bramucija sudjelovali u opsadi Imotskog, gdje se nalazio mletački buntovnik i izbjeglica Bajamonti. Kao takav, Bajamonti je bio štićenik Šubića i boravio je u Imotskom, državini Mladena II Bribirskog. Vijest u originalu glasi: »quod erant Baianus, filius et uxor cuius captionem dicti filii... procurant«. Vijeće deseterice u Veneciji naređuje da providuri u Dal-maciji potpomognu sinove Bramucijeve oružjem. Neka nastoje da se Bajamonti živ ili mrtav uhvati. U tu svrhu dodjeljuju 10.000 libara novca, koja se svota smije prekoračiti ako se ukaže potreba. Pod nazivom »filii Bramucii« G. Pra-ga je pretpostavljao da se radi o plaćenicima koje je Venecija poslala u Dal-maciju da sudjeluju u opsadi Imotskog i da se Bajamonti uhvati. Trpković, naprotiv, misli da »filii Bramucii« treba čitati kao »filii Braniu(o)i«, to jest da su Branivojevići opsjedali Imotski i da su u to doba bili prijatelji Venecije. Zbog toga su Branivojevići stekli zasluga za Veneciju, prema dokumentu od 2. VII 1326, pa je Branoje još godine 1324. bio izabran za građanina Šibenika — zaključuje on.

Odnosi Branivojevića prema Dubrovniku od 1321. do 1326. bili su uglav-nom dobri. Trpković ipak upozorava da Orbin piše o neprijateljstvu, ratovima Dubrovčana s Branivojevićima i Omišanima. Godine 1326. nastaje veliki preo-kret. Protiv Branivojevića poduzeo je veliku vojnu akciju bosanski ban Stje-pan Kotromanić koji pozove Dubrovčane da mu se pridruže. Oni pristanu te 8. IV 1326. naoružaju brodove i krenu protiv Branivojevića. Već 10. IV zarobe

---

¹ Branivojevići, IG 3—4, 1960, 55—85; usp. još B. Krekić, Uz jednu studiju o Branivojevićima, IG 4, 1963, 95—97. — Opće podatke o Branivojevićima daju J. Sidak, Branivojevići, HE 3, 242; M. J. Dinić, Branivojevići, EJ 2, 179.

Brajka sa ženom i zatvore ih. Zatim usmjere aktivnost protiv Branoja; 28. V 1326. ucijene njegovu glavu na 2.000 perpera i izvrše mobilizaciju. Branoje međutim pobjegne 30. VII na dvor Stefana Dečanskoga. Na zahtjev Dubrovčana, koji su obilno podmitili srpske velikaše, kralj naredi da se on ubije. Nakon toga su Dubrovčani otrovali Brajka nekako odmah nakon 26. XI 1326. Ostala dva brata Mihajlo i Dobrivoj poginuli su iste godine u borbi protiv bosanskog bana, kako piše Orbin. Trpković zaključuje da Branivojevići duguju svoj uspon na periferiji srpskoga političkog teritorija smrti Milutinovoj (1321), jer je tada nastupilo rasulo centralne vlasti u Srbiji, i padu Mladena Šubića u zapadnim dijelovima Neretve 1322. Propali su zbog naglog uspona Bosne kojoj se u borbi protiv njih pridružuju Dubrovčani. Srbija je bila nedosljedna prema Branivojevićima, a Venecija je prekasno intervenirala.²

U Historijskom arhivu u Dubrovniku u I. kutiji serije »Miscellanea saeculi XIV«³ pronašao sam dosad nepoznati podatak. Zanimljiv je, jer u njemu piše o nekim vezama Branivojevića i Venecije. To je zapravo fragment-dokument čiji je tekst sačuvan na jednom listu papira, zacijelo otrgnutog i sačuvanog iz jedne nestale arhivske knjige, po svoj prilici Diversa notariae. Naime, u takvim knjigama se zapisuju sadržaji ove vrste. Tekst fragmenta-dokumenta glasi:

»Die octauo septembris«

Jacobellus Rubeus de confinio sancte Agnese, Çorçius Juliano de contrata sancti Serici, Angelus Sereno de contrata sancti Johannis novi, omnes de Veneciis. Dimiserunt in manibus mei cancellerii duo ligatos auri filati quod dixerunt esse una libra pro recuperandis Natale et Petro captis et detentis per filios Braniuoi. Cum hac condicione quod si Natale et Petrus poterunt rediberi hinc ad unum mensem pro dicto auro, quod dictum aurum debet eis pro racapto ipsorum. Alioquin quod dictum aurum detur magistro Fele pitantario comunis uel Domenichello filio suo.

Et Bonauentura calafato filius Octolini dimisit unam petiam panni blaii oscuri de stameto pro recuperando a dictis filiis Braniuoi Jusfredo, filio ser Octolini. Et si dictus Jusfredus poterit recuperari pro dicta petia panni hinc ad duos menses proxime venturos, quod dicta petia panni detur eis. Alioquin detur magistro Fele predicto uel filio suo Domenichello.«

Trojica Venecijanaca daju dubrovačkom kancelaru dva svitka zlatnih niti (duo ligatos auri filati) da se oslobode Natalije i Petar, koje su zarobili i drže sinovi Branivojevi. Uvjet je: ako se ta dvojica vrate, oslobode (rediberi) kroz mjesec dana, neka se zlato preda Branivojevićima kao otkupnina (pro racapto). Ako to ne uspije, zlato će se predati majstoru Feli, čuvaru gradskog arsenala ili njegovu sinu Dominikelu.

² Trpković, n. dj., 84.

³ O toj seriji usp. J. Lučić, *Miscellanea saeculi XIV ex archivio Ragusii* (Dubrovnik), AV XVII—XVIII, 1974—1975, 57—68.

Isto tako kalafat Bonaventura ostavlja peču, komad tamno plavog sukna od fine vune (unam petiam panni blaii oscuri de stameto), da se kroz dva mjeseca otkupi (pro recuperando) njegov brat Jusfred iz ruku Branivojevića. Ako to ne uspije, neka se sukno preda majstoru Feli ili njegovu sinu.

Dokument se ne uklapa u dosadašnje poglede o odnosima Branivojevića i Venecije. Dosad se jednodušno pisalo i tvrdilo o njihovoj međusobnoj suradnji, prijateljstvu i slično. Primorani smo to ublažiti i možda dati vezama Branivojevića i Venecije obratno tumačenje — barem za neko razdoblje.

Poteškoća nastaje kada treba odrediti u koje su vrijeme nastale njihove međusobne razmirice. Dokument-fragment nije datiran godinom, nego samo danom i mjesecom, 9. rujna. U njemu se ne spominje knez. Po njegovu imenu znali bismo u koje bismo dvije godine, koliko traje knežev mandat, mogli podatak smjestiti. Ne pomaže mnogo ni podatak o kancelaru. Po rukopisu se vidi da je to Pone de Stamberto de Pistorio koji je tu dužnost vršio od 1318. do 1341. u Dubrovniku.⁴ Oslonac ne može pružiti ni spominjanje majstora Felisa, čuvara gradskog arsenala (magistar Felis pitantarius communis). On je bio u službi općine od 1318. do 1335. godine.⁵ Imao je dva sina: Domenikela i Menegele. Obojica se javljaju u dubrovačkim dokumentima godine 1323.⁶ Preostaje nam da se ograničimo na razdoblje od početka 1322. kad se Branivojevići osamostaljuju i sredine 1326. kad zapravo nestaju. Srećom možemo se pomoći s jednim uporištem. Na dokumentu-fragmentu utisnut je vodeni znak u obliku čvora, petlje. Ako ga usporedimo sa sličnim tadašnjim vodenim znacima, poklapa se s onim koji je nacrtan u knjizi V. Mošin-S. Traljić, Vodeni znakovi XIII i XIV stoljeća, II, Zagreb 1957, pod brojem 6492, a odgovara godinama 1322. do 1324. Autori se pozivaju na crtež tog znaka u VII. sv. Reformacija iz Historijskog arhiva u Dubrovniku, koji obuhvaća razdoblje između godine 1322. i 1324. Kad se sravnji znak čvora na tom nedatiranom fragmentu-dokumentu sa znakom čvora u VII. svesku Reformacija, opaža se da se u cijelosti podudaraju. Prema tome, dobili smo nešto kraće razdoblje za postanak ovog podatka u fragmentu-dokumentu, a to su godine 1322. do 1324.

Ako zasad prihvatimo mišljenje da »filii Bramucii« jesu Branivojevići, koji negdje u proljeće 1322. kao pristaše Venecije opsjedaju Imotski, tad ovaj fragment koji govori o njihovu neprijateljstvu ne bi mogao biti iz tog vremena. Ako je Venecija potkraj 1324. nagradila Branoja, davši mu građanstvo Šibenika, za njegovu vjernost u borbi protiv Bajamontija, dokument-fragment ne odgovara ni toj godini. Očito je da nešto nije u redu. Novopronađeni doku-

⁴ K. Jireček, Die mittelalterliche Kanzlei der Ragusaner, Archiv für slavische Philologie, XXVI, 1904, 188—189.

⁵ Monumenta ragusina. Libri reformationum V, 135, 382.

⁶ 1. VIII 1323. Malo vijeće dopušta da majstor Felis smije otići mjesec dana u Veneciju radi privatnih poslova. Kroz to vrijeme zamjenjivat će ga njegov sin Domenichellus i magister Guillelmus de Messina (Monumenta ragusina, Libri reformationum I, 89, 90). — Drugi sin Menegellus, filius Felis, spominje se 15. VIII 1323. kad potvrđuje primitak nekog novca (Diversa cancellariae, 7, 16).

ment, u čiju se vjerodostojnost ne može sumnjati, govori da su između Venecije i Branivojevića bile nesuglasice, da ovi zarobljavaju i zatvaraju mletačke podanike, a moramo ga zbog unutrašnjih i vanjskih razloga datirati između 1322. i 1324. Budući da je Branoje postao građanin Šibenika 1324, neprijateljstva nisu mogla izbiti te godine, nego prije, 1322. ili 1323. Već smo nabacili da godina 1322. ne bi došla u obzir. Naime, Ban Mladen II Bribirski, kao gospodar Bosne i Huma, stradao je ljeti 1322. kod Blizne, nedaleko od Klisa, od koalicije u koju su ušli: Ivan Babonić s hrvatskim knezovima, ban Stjepan Kotromanić, gradovi Šibenik i Trogir (uz koje je bila Venecija) i drugi. Budući da je Venecija bila protiv Mladena Šubića, između ostalog i zbog Bajamontija, Branivojevići nisu mogli ljeti 1322. biti njeni protivnici jer se zajedno bore protiv Mladena. Naš dokument-fragment ne bi se vremenski uklopio u godinu 1322.

Preostaje još godina 1323. kao vrijeme zapisa sadržaja ovog fragmenta. Te godine Branivojevići su pljačkali neke dubrovačke trgovce.⁷ Moguće je da su tada zarobili i neke Mlečane. Da li su ih Branivojevići zarobili jer su Dubrovčani i Mlečani bili u prijateljstvu pa su ih Branivojevići smatrali zajedničkim neprijateljima, ili je to bila obična pljačka u kojoj se ne pita tko je čiji podanik? Da se to moglo dogoditi ljeti 1323, na to upućuje i činjenica da se Dominikelo, sin majstora Felisa, upravo te godine spominje u službenim dokumentima dubrovačkoga Malog vijeća i u ovom nedatiranom dokumentu-fragmentu koji sada možemo s nekom sigurnošću datirati: 8. rujna 1323.

U razdoblju, dakle, između 1322. i 1324, po svoj prilici ljeti 1323, između Venecije i Branivojevića nastale su razmirice. Mlečani su bili primorani otkupljivati novcem i darovima neke svoje sugrađane, zatočenike Branivojevića. Fragment na kojem je to zapisano potječe zacijelo iz izgubljene arhivske knjige *Diversa notariae Historijskog arhiva u Dubrovniku iz vremena 1320. i 1324.* Upravo za to razdoblje nedostaju svesci ove serije.

Ali moguća je još jedna, drugačija pretpostavka. Ona, doduše, ima ranjivih mjesta, ali bi se ipak smjela izreći. Među protivnicima Mladenovim prilikom njegova sloma 1322. ne spominju se, koliko je poznato, Branivojevići, premda su 1318, kako se čini, ratovali protiv njega u Humu. Kako se podatak »filii Bramucii« ne može sasvim pouzdano poistovjetiti sa Branivojevićima, jer je izveden kombinatorikom a ne točnošću zapisa, ne bi mogao biti neprijeporan dokaz o neprijateljstvu Mladena Šubića i Branivojevića, odnosno njihovog prijateljstva s Venecijom. Novo pronađeni dokument-fragment govori upravo o neprijateljstvu Branivojevića i Venecije. On u neku ruku pobija da bi »filii Bramucii« morali biti »filii Braniuoi«. Nije li, možda, u svjetlu toga pre-smjelo napisati: Branivojevići su 1322. bili uz Mladena Šubića ili su se držali neutralno, jer ga smatraju za svog seniora čiji su vazali? Zato su neprijatelji Venecije koja pristupa koaliciji protiv Mladena. Venecija će se pomiriti s Branivojevićima potkraj 1324, želeći na taj način zacijelo sačuvati svoj bok sa jugozapadne strane i steći saveznika protiv Bajamontija. Nisu li bivši odnosi

---

⁷ Trpković, n. dj., 67.

Šubića i Branivojevića, koji nisu morali biti neprijateljski, uzrok da bosanski ban Stjepan Kotromanić odlučno pristupi njihovoj likvidaciji, kao što je odlučno sudjelovao u ratu protiv Mladena Šubića — pozvavši sada u pomoć dubrovačku mornaricu? Nije li mlak odnos Stefana Dečanskog prema bosansko-dubrovačkoj koaliciji protiv Branivojevića u jeku najžešćih borbi 1326. uzrokovan činjenicom što su ovi bili uz Šubiće, s kojima je srpski dvor, kao što je poznato, bio rodbinski vezan? Nov dokument-fragment zacijelo je unio stanovitu pomutnju u dosadašnje gledanje na odnose Branivojevića i Venecije. Time je otvorio put i novim pretpostavkama, širih razmjera, a ne samo onih koji se tiču Branivojevića i Venecije.

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA XXXI—XXXII

1978—1979

Redakcijski odbor:

IVAN KAMPUŠ
BERNARD STULLI
JAROSLAV ŠIDAK

Glavni i odgovorni urednik:

JAROSLAV ŠIDAK

IZDAJE
SAVEZ POVIJESNIH DRUŠTAVA HRVATSKE
ZAGREB